09/03/2021

Αξέχαστος Πόνος: 42 αφηγήσεις από το μικρασιατικό έπος

/ Παιδεία και Πολιτισμός

Ένα άκρως ενδιαφέρον βιβλίο έφερε, πριν από λίγες ημέρες, στο φως η ακάματη γραφίδα του τ. Προέδρου της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, Ομότιμου Καθηγητή του ΑΠΘ και Καθηγητή του Τμήματος Θεολογίας του Πανεπιστημίου Λευκωσίας, Αθανασίου Ε. Καραθανάση. Ο Αξέχαστος Πόνος, οι σαράντα δύο αυτές αφηγηματικές μικροϊστορίες από το μικρασιατικό έπος, μπορεί μεν να μην «δημοσιευτούν σε κάποια επίσημη ιστορία της Μικρασιατικής Εκστρατείας», όπως χαρακτηριστικά σημειώνει στο οπισθόφυλλο του νέου συγγράμματός του, ο σεβαστός και αγαπητός μας Δάσκαλος, συνιστά, όμως, εκ του περιεχομένου του, σημαντική συγγραφική συνεισφορά στην καταγραφή της συλλογικής ιστορικής μας μνήμης.

Και η καταγραφή αυτή είναι ασφαλώς ανεκτίμητη, γιατί διατηρεί τη βιωμένη εμπειρία, εν προκειμένω, δεκαεπτά νεαρών αξιωματικών της Μικρασιατικής Εκστρατείας και πέντε δημοσιογράφων, που συνόδεψαν τον ελληνικό στρατό σ' αυτήν και εκφράζει, παρά τον πόνο και την άφατη θλίψη, που κουβαλούν οι αφηγήσεις τους, τη συνεχή παρουσία του παρελθόντος στο παρόν.

Οι αφηγήσεις τούτες δημοσιεύτηκαν σποραδικά στο περιοδικό Στρατιωτική και Ναυτική Εγκυκλοπαιδεία, τα έτη 1927-1928, ύστερα από προκήρυξη διαγωνισμού, με πρωτοβουλία λογοτεχνών της εποχής εκείνης, στον οποίο μετείχαν οι νεαροί αυτοί αξιωματικοί, με δεκαεπτά τον αριθμό αφηγήσεις, και πέντε γνωστοί δημοσιογράφοι της εποχής, που, όπως ειπώθηκε, έλαβαν μέρος στις επιχειρήσεις αυτές, ως τρόπον τινά, πολεμικοί ανταποκριτές. Τα κείμενα των αξιωματικών είναι απλά χωρίς θριαμβολογίες και πατριωτικές εξάρσεις και χωρίς ίχνος κριτικής για τους ανωτέρους τους αξιωματικούς, υπευθύνους της μικρασιατικής τραγωδίας. Ούτε και για τους πολιτικούς, που ήδη είχαν πληρώσει για τα λάθη τους στη γνωστή Δίκη των Εξ.

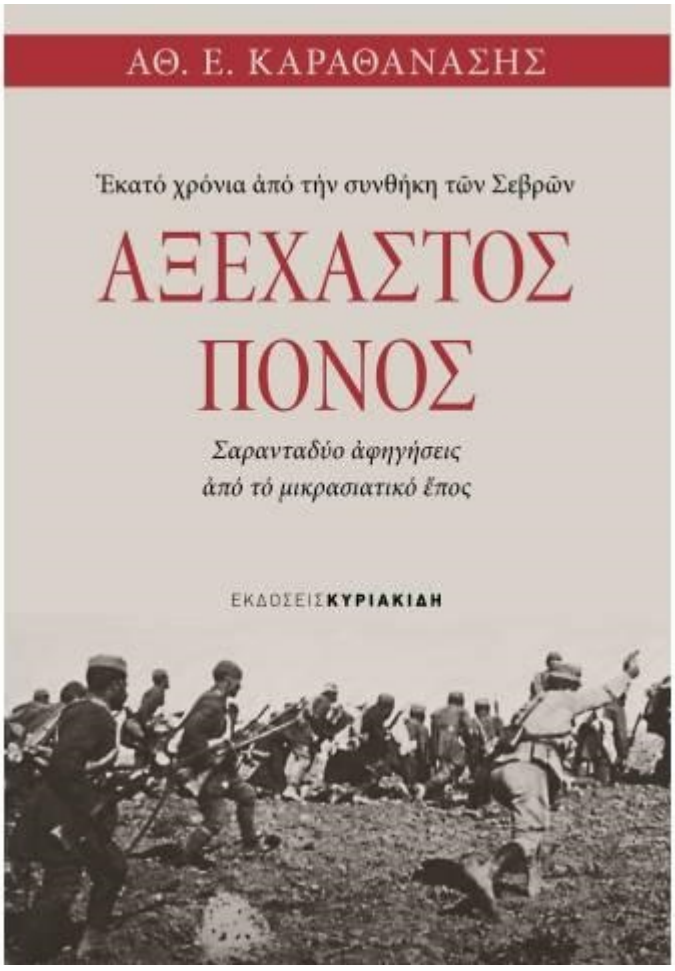

Ο εξέχων ιστορικός και συγγραφέας του βιβλίου διασκεύασε τα κείμενα αυτά, των αξιωματικών και Δημοσιογράφων, τα κατέταξε χρονολογικά, κατά την ροή των γεγονότων των ετών 1919-1922, τα σχολίασε, τα τοποθέτησε στο ιστορικό τους πλαίσιο και τα εμπλούτισε με κατανοητά σχεδιαγράμματα, όπου απεικονίζονται τα περιγραφόμενα περιστατικά. Εννοείται, ότι μέσα σ’ αυτά τα περιστατικά περιγράφονται μικροϊστορίες της καθημερινής πολεμικής πραγματικότητας, όπως την αντιμετώπιζαν, τότε, οι νεαροί αξιωματικοί και την περιέγραφαν οι δημοσιογράφοι, οι τρεις Μικρασιάτες Κ. Μισαηλίδης, Σ. Προκοπίου, Παντ. Καψής και οι Ελλαδίτες Κ. Φαλτάιτς και Ν. Πολιτόπουλος.

Ο κ. Αθ. Καραθανάσης αρχίζει το βιβλίο του με διήγηση για την καταστροφή του

Αϊδινίου και τα όσα τραγικά για τους Ρωμιούς συνέβησαν και εξαίρεται η φιλοπατρία των προσκόπων της Πόλης, που προτίμησαν τον μαρτυρικό θάνατο αντί να εξισλαμιστούν, καθώς και την θυσία Έλληνα αξιωματικού και των ανδρών του, που βασανίσθηκαν μέχρι θανάτου, απορρίπτοντας πρόταση των βασανιστών τους να εξισλαμιστούν, όταν αιχμαλωτίστηκαν στο Αξάρι (τα αρχαία Θυάτειρα), αγωνιζόμενοι έναντι υπερτέρου εχθρού. Άλλη αφήγηση κάμνει λόγο για την είσοδο του ελληνικού στρατού στην ΚΠολη και τα αισθήματα των στρατιωτών σαν αντικρύζουν την Αγιά Σοφιά. Ήταν η εποχή, που η Βασιλεύουσα τελούσε υπό Διασυμμαχική Κατοχή. Και μια άλλη για τα μαρτύρια Ελλήνων του Τζεντίζ Χαν τη Μεγάλη Παρασκευή του 1920, που μεταφέρθηκαν στο Τσαβδάρ Χαν, τους αρχαίους Αιζανούς, όπου παλαιά επισκοπή με αρχαιοελληνικά, ρωμαϊκά, βυζαντινά μνημεία. Δύο κείμενα αναφέρονται στο χριστιανικό μεγαλείο Ελλήνων στρατιωτικών, που με κίνδυνο της ζωής τους, σαν καλοί Σαμαρείτες, περιποιούνται Τούρκους τραυματίες συναδέλφους τους. Οι Τούρκοι συνήθιζαν, και συνηθίζουν, να επιτίθενται στις μεγάλες χριστιανικές γιορτές. Το αυτό έκαμναν και στον μικρασιατικό πόλεμο και οι νεαροί αξιωματικοί του στρατού αφηγούνται μικροϊστορίες από επεισόδια τη βραδιά της Αναστάσεως, των Απόκρεω, των Χριστουγέννων. Άλλες διηγήσεις αναφέρονται στη βαθιά σχέση του Έλληνα με την οικογένειά του, που την αναζητούν είτε στην ώρα της μάχης είτε στη στιγμή του θανάτου.

Στο βιβλίο περιγράφονται, από τους αξιωματικούς και τους δημοσιογράφους, επεισόδια από τις μάχες στην Κοβαλίτσα, την Προύσα, την Κιουτάχεια, το Εσκί Σεχίρ, το Αφιόν Καραχισάρ, τα μέρη της Νικομήδειας, την εκστρατεία του Σαγγαρίου. Στην τελευταία ενότητα του βιβλίου του κ. Αθ. Καραθανάση ο λόγος είναι για την κατάρρευση του μετώπου, που οδήγησε στη Μικρασιατική Καταστροφή με τη μάχη του Αλή Βεράν (17 Αυγούστου 1922) και την αιχμαλωσία μέρους του στρατού μας. Οι αφηγήσεις εδώ είναι συγκλονιστικές με ήρωες, τον παπά Χαράλαμπο, που στέλνεται από τους Τούρκους να διαβάσει την εξόδια ακολουθία μελλοθανάτων συναιχμαλώτων του, την αλληλεγγύη των αιχμαλώτων, την παράτολμη επιθυμία δύο από αυτούς να δραπετεύσουν, για να γιορτάσουν τα Χριστούγεννα με τις οικογένειές τους.

Με ένα λόγο το βιβλίο Αξέχαστος Πόνος του Καθηγητή κ. Αθανάσιου Ε. Καραθανάση είναι μια μαρτυρία για εκείνη την τριετία (1919-1922), όπου νεαροί αξιωματικοί, και προπαντός οι γενναίοι και ενάρετοι στρατιώτες τους, τα παλληκάρια τα καλά, προέταξαν τα στήθη τους στην πρώτη γραμμή και με τη μεγαλύτερη αυταπάρνηση και ανιδιοτέλεια θυσιάσθηκαν για αρχές και αξίες, που ενσυνείδητα είχαν, κι ας μην ζήτησαν ευθύνες απ’ εκείνους τους αιτίους της μεγαλύτερης καταστροφής του Γένους, τη Μικρασιατική.

Λουκάς Α. Παναγιώτου